

МУЗЕЙ КОШТОВНОГО І ДЕКОРАТИВНОГО КАМІННЯ МІНІСТЕРСТВА ФІНАНСІВ УКРАЇНИ

Державна установа “Музей коштовного і декоративного каміння” Міністерства фінансів України — один із відомих геологічних музеїв України та світу. Зібрання унікальних мінералів і гірських порід — камерних пегматитів Волині — зробили музей популярним серед геологів-фахівців і широких верств населення.

Мінералогічний музей був утворений у 1951 р. Засновники зібраної колекції — В.Т. Клочков і О.І. Салманін.

У 1996 р., згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 11 грудня 1996 р. № 1485 “Про створення музею коштовного і декоративного каміння”, вся колекція мінералів і гірських порід мінералогічного музею підприємства “Західкварцсамоцвіти” була передана у музей коштовного та декоративного каміння, підпорядкований Міністерству фінансів України. Основним завданням музею є забезпечення надійного збереження колекції, накопичення наукового мінералогічного матеріалу із Волинського родовища камерних пегматитів, а також з інших родовищ України та різних країн. Важливе завдання музею — пропаганда наукових знань і популяризація результатів досягнень геологічної науки.

В 2001 р. музею коштовного і декоративного каміння присвоєно статус “Науковий об’єкт, що становить національне надбання України”.

На цей час мінералогічний музей налічує понад 1800 зразків мінералів і гірських порід із геологічних утворень України, країн СНД, Європи, Америки, Африки та інших місць світу.

Експозиція музею займає п’ять великих залів.

У *першому залі* представлено декоративно-облицювальне каміння України. Декоративне каміння України славиться унікальним за насиченістю забарвленням, високою міцністю та витривалістю. Серед значного розмаїття плиток декоративного каміння, які представлені на огляд, особливу увагу привертають неперевершені за забарвленням та малюнком (текстурою) такі породи, як рожево-червоний граніт Лизниківського, сірий граніт Корнинського, Покостівського родовищ Житомирської обл., темно-малиновий граніт Токівського та сірий граніт Кудашівського родовищ Дніпропетровської обл., червоний граніт Капустянського та рожевий граніт Крупського

родовищ з Кіровоградської обл., а також сірий граніт Янцівського родовища Запорізької обл., рожево-сірий граніт Новоданилівського родовища та зелено-сірий граніт Костянтинівського родовища Миколаївської обл.

Серед лабрадоритів слід відзначити декоративні плити з родовищ Очеретянське, Небіжське та Андріївське (Житомирська обл.). Зачаровує погляд лабрадор Федорівського родовища, який має унікальну золотисто-оранжево-зелену іризацію. Не менш привабливим декоративним матеріалом є габро родовищ Рудня-Шляхова, Зарічного, Торчинського (Житомирська обл.).

У залі демонструються також готові вироби з декоративного каміння. Чудові великі вази із зеленого та рожевого граніту, міні-фонтанчик з червоного капустянського граніту, стіл з іризуючого лабрадориту Невіривського родовища та ін.

У другому залі представлені найхарактерніші зразки гірських порід, які вміщують камерні пегматити, а також кристали, друзи і зростки мінералів, характерних для різних структурних зон камерних пегматитів Волинського родовища моріону. У вітринах залу можна побачити породи, в яких розміщуються пегматитові тіла, з яких зон вони складаються, детально роздивитись тонку “графіку” письмового граніту, побачити величезні друзи польового шпату, блискучі “їжачки” гетиту, білі кристалики фенакіту.

Особливе місце серед мінералів камерних пегматитів у вітринах другого залу займають кристали кварцу — одного із найцікавіших мінералів. Найбільший кристал кварцу, видобутий на Волині, важив 10 т. Пізніше був видобутий кристал-гігант кварцу масою 7 т. У музеї можна побачити друзу чорного кварцу — моріону, масою 361 кг.

Крім того, відвідувачі завжди з цікавістю розглядають й інші експонати цього залу: реголіт — справжній місячний ґрунт, подарований музею космонавтами; великий окремий кристал кварцу та дивні друзи гірського кришталю з родовищ Уралу.

Третій зал розповідає про різноманіття кварцу — різновиди прозорі та білі, які охоплюють всі кольори спектра; чорні, що нагадують обеліски в мініатюрі; уральські золотисті цитрини та світло-зелений празем. Викликають захоплення мармароські “діаманти” — дрібні (не більше 5 мм) водяно-прозорі кристалики, що виграють на сонці багатьма блискучими гранями. Бразильські жеоди аметисту, які демонструються, надовго залишаться в пам’яті. Середини цих мигдалин вкриті маленькими кристаликами фіолетового кольору, які так тісно притиснуті один до одного, що утворюють гострокутні щіточки.

У четвертому залі експонуються зразки дорогоцінних мінералів волинських камерних пегматитів: берили і топази.

Топаз з давніх часів привертав до себе увагу людей як ювелірний камінь. Він характеризується особливою внутрішньою грою світла, блиском, небесною блакиттю, золотистим кольором сонця, легкістю і прозорістю краплин вранішньої роси. За характером забарвлення трапляються одноколірні (безбарвні, блакитні, рожеві) і поліхромні (блакитно-рожеві) волинські кристали топазу. Найбільший кристал, видобутий у 1964 р. на Волині, важив 117 кг. Його висота 82 см. У музеї зберігається кристал топазу блідо-блакитного кольору масою 28,520 кг. Розміри його 32 × 27 × 23 см.

Унікальним (ювелірним) кристалам топазу, які зберігаються в Музеї, за доброю традицією, присвоєні імена — “Академік Олександр Ферсман”, “Джержельце”, “Казка”, “Золоте Полісся”.

Є в музеї вітрини, повз які без захоплення не може пройти ні академік, ні школяр. Це передусім вітрина з берилами. Забути ці кристали неможливо: вони

прозорі та чисті, кожна грань призми має свій неповторний візерунок глибоких нерівних западин — “фігурок травлення”, що надає неповторну і привабливу індивідуальність волинським берилам.

Для кристалів берилу Волині характерна різноманітна гама зеленого кольору — оливково-зелений, трав'янисто-зелений. Типовими є золотисто-жовті геліодори, що ніби заповнені теплом сонця. Іноді трапляються кристали ніжно-голубого кольору — аквамарини та безбарвні гошеніти.

В музеї можна побачити і найбільший кристал берилу, видобутий на Волині: завдовжки 135 см, масою 66,6 кг. Він непрозорий через велику кількість газово-рідинних включень і тріщин. Не менший подив викликають й унікальні (ювелірні) кристали берилу, яким присвоєні власні імена — кристал “Академік Євген Лазаренко”, надзвичайної краси оливково-зелений прозорий берил “Апостоли Петро і Павло” та насичено-зелений берил “Професор Павлишин”. Чотири унікальні кристали топазу і два кристали берилу, які мають власні імена, в 2001 р. занесені в Державний реєстр Гемологічного центру Міністерства фінансів України з їх власною назвою, на них оформлені спеціальні свідоцтва.

В цьому ж залі представлені мінеральні багатства України: дивовижні кристали жовто-зеленого фєдорівського лабрадору, високодекоративні строкаті яшми Кіровоградської обл., карпатський ніжно-рожевий родоніт, чудернацькі гілочки закам'янілого дерева, шматочки благородного опалу з Приазов'я, зразки “тигрового” і “соколиного” ока, джеспіліту (Кривий Ріг), пірофілітового сланцю з Житомирщини.

Не менший подив викликають мінерали та гірські породи з різних куточків світу, які демонструються в музеї. Тут і голубі аквамарини з Бразилії та Пакистану, буро-жовтий гіпс з Польщі, соковито-зелений уральський малахіт, яскраво-червоний рубін з Бразилії, зеленувато-блакитна бірюза із Середньої Азії. Заворожують погляд агати: тонкі пластинки з ритмічно-зональних шарів нагадують загадкові печери; руїнний агат схожий на старовинні гравюри з баштами замку; агат-моховик навіює образи казкових рослин. Любителі каменів можуть роздивитись у вітринах різноманітні гранати, зразки чароїту та амазоніту, лазуриту, ісландського шпату та багато зразків іншого кольорового каміння.

І нарешті, як завершальний акорд, — *п'ятий зал*, в якому демонструються вироби із дорогоцінного та декоративного каміння. Різноманітні самоцвітні вироби: намиста з моріону, гірського кришталю, яшми, малахіту, оніксу, підсвічники з родоніту, маріуполіту; вази із зміювику, селеніту, оніксу; шкатулочки з обсидіану, унакіту. Окрема вітрина з синтетичними мінералами — корундом, гранатами, бірюзою, фіанітом.

Особливе місце в залі займає сонячний камінь — бурштин. Український бурштин характеризується великою різноманітністю розмірів, забарвлення і форм. Розміри окремих зразків сягають 200 мм. Не менший подив викликає і гама забарвлення клєсівського бурштину: від безбарвного і білого через різні відтінки жовтого, червоного до майже чорного, з численними переходами. Справжньою окрасою залу є вітрина з огранованими виробами із самоцвітів Волинського родовища. Прекрасно ограновані оливково-зелені берили, унікальні топази, кварц різних кольорів. Переливаючись блискучими гранями, вони захоплюють відвідувачів грою світла.

Мінералогічний музей слугує базою для популяризації геологічних знань серед різних верств населення. Постійними його відвідувачами є учні середніх шкіл, гімназій, коледжів, вищих навчальних закладів як України, так і сусідніх держав (Польща, Росія), його відвідують учасники різних наукових форумів, іноземні делегації.

Музей користується все зростаючою популярністю серед громадян України та країн близького і далекого зарубіжжя.

Завдяки інформації місцевої і столичної преси, видання каталогу музею, публікацій в українських і закордонних мінералогічних журналах про музей дізнаються все ширші верстви населення. Музей коштовного і декоративного каміння продовжує розвиватися й нині.

Співробітники музею останніми роками розпочали роботу з перегляду музейних колекцій, комп'ютеризації каталогів, створення бази даних, працюють над модернізацією установи. Кожен рік поповнюється музейна експозиція.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Лазаренко Е.К., Павлишин В.И., Латыш В.Т., Сорокин Ю.Г. Минералогия и генезис каменных пегматитов Волыни. — Львов, 1973.
2. Василюшин І.С., Індутний В.В., Павлишин В.І. та ін. Музей коштовного і декоративного каміння: Наук.-попул. вид. — К.: Держ. гемол. центр України, 2001.
3. Василюшин І.С., Панченко В.І., Павлишин В.І. Пегматити Волині // Мінерал. ресурси України. — 1996. — № 1.
4. Кабінет Міністрів України. Постанова від 11.12.1996 р. № 1485 “Про створення музею коштовного і декоративного каміння”.
5. Кабінет Міністрів України. Розпорядження від 12.05.2004 р. № 306 “Про зарахування цінностей колекції Музею коштовного і декоративного каміння до Історичного фонду дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння України”.